

Kwalitatief
Onderzoekscollectief
GGZ

Kwalitatief onderzoek voor Kwantitatief onderzoekers

FAQ & Richtlijn Kwaliteitsborging

Kwalitatief onderzoek kent andere wetenschapsfilosofische uitgangspunten dan kwantitatief onderzoek, met andere kwaliteitscriteria tot gevolg. Omdat de maatstaven voor goed onderzoek in beide werelden wezenlijk verschillen, leidt dit in de praktijk vaak tot verwarring en misverstanden.

Dit document dient daarom een dubbel doel. Enerzijds is het een **FAQ** die antwoord geeft op de meest gestelde vragen en kritieken vanuit een kwantitatief perspectief. Anderzijds is het een praktische **handreiking voor kwaliteitsborging**. Het helpt onderzoekers niet alleen bij het vertalen van kwantitatieve vragen naar kwalitatieve principes, maar laat ook zien via welke diverse wegen methodologische kwaliteit en integriteit geborgd kunnen worden.

Het biedt handvatten aan:

- **Kwantitatief geschoolde onderzoekers**, die beginnen met kwalitatief onderzoek en zoeken naar de juiste kwaliteitscriteria.
- **Kwalitatief onderzoekers** die hun werk willen verantwoorden aan kwantitatief geschoolde collega's en reviewers.

Methodologische afbakening:

Zowel kwalitatief als kwantitatief onderzoek kent verschillende stromingen en praktijken.* De kwalitatieve richtlijnen in dit document vertrekken vanuit een **interpretatieve, constructivistische en reflexieve benadering** van kwalitatief onderzoek. Dit beslaat niet ál het kwalitatief onderzoek; vanuit bijvoorbeeld een kritisch-realistisch perspectief zouden de antwoorden er deels anders uitzien.

Als het gaat om kwantitatief onderzoek refereert deze FAQ primair aan het in de psychologie dominante **experimentele paradigma**. Hierbij geldt het (gerandomiseerde) experiment vaak als dé gouden standaard. Tot slot valt mixed-methods onderzoek buiten de reikwijdte van dit document, omdat daarvoor weer heel andere methodologische regels gelden.

*Om een overzicht te krijgen van de wetenschapsfilosofische verschillen van verschillende onderzoeksparadigma's helpt dit artikel je op weg: Ponterotto, J. G. (2005). Qualitative research in counseling psychology: A primer on research paradigms and philosophy of science. *Journal of Counseling Psychology*.

1

Is kwalitatief onderzoek wel wetenschappelijk?*De vraag naar algemene wetenschappelijke kwaliteit***HET KWANTITATIEVE PERSPECTIEF**

Binnen een positivistisch paradigma is objectiviteit het streven en wordt de kwaliteit van onderzoek afgemeten aan validiteit, betrouwbaarheid en generaliseerbaarheid. Zorgvuldig bestaat uit het volgen van strakke, gestandaardiseerde procedures (rigor).

HET KWALITATIEVE ANTWOORD

Kwalitatief onderzoek is fundamenteel anders van aard en kwantitatieve criteria zijn daardoor niet rechtstreeks toepasbaar. Dat betekent echter niet dat het onwetenschappelijk of willekeurig is. Binnen kwalitatief onderzoek wordt evengoed gestreefd naar een hoge mate van robuustheid en zorgvuldigheid (trustworthiness), maar dit wordt wezenlijk anders ingevuld. Het gaat niet om het mechanisch volgen van een stappenplan, maar om wat auteurs als Levitt et al (2017) **methodologische integriteit** noemen, of wat Tracy (2010) **rich rigor** noemt: een sterke onderbouwing van het design, de rijkdom van de data, theoretische diepgang, en een logische aansluiting tussen de onderzoeksvraag, het gekozen paradigma en de analysemethode (congruentie).

DE KWALITEITSBORGING

Binnen de kwalitatieve traditie waren wetenschappers Lincoln en Guba (1985) pioniers in het vertalen van traditionele criteria zoals validiteit en objectiviteit naar kwalitatieve tegenhangers. Zij introduceerden concepten als geloofwaardigheid, overdraagbaarheid, navolgbaarheid en overtuigingskracht. Sinds hun fundamentele werk hebben vele wetenschappers zich beziggehouden met het doorontwikkelen en verfijnen van kwaliteitscriteria voor verschillende kwalitatieve tradities. Dit heeft geresulteerd in een brede diversiteit aan raamwerken en instrumenten. Onderzoekers kunnen hieruit putten om inzichtelijk te maken hoe de kwaliteit in hun specifieke studie is geborgd. Afhankelijk van het beoogde tijdschrift of de doelgroep, kiezen onderzoekers er soms ook voor om tóch de bekendere (kwantitatieve) begrippen te hanteren, waarbij zij expliciet in de tekst toelichten hoe ze deze concepten vanuit een kwalitatief kader hebben geoperationaliseerd

Basisvraag	Kwantitatieve term	Kwalitatieve tegenhanger
Geldigheid	Interne validiteit	Geloofwaardigheid (<i>credibility</i>)
Toepasbaarheid	Externe validiteit	Overdraagbaarheid (<i>transferability</i>) / Bruikbaarheid, resonantievaliditeit
Consistentie	Betrouwbaarheid	Traceerbaarheid (<i>dependability</i>)
Neutraliteit	Objectiviteit	Overtuigingskracht (<i>confirmability</i>)

Tabel: Overgenomen uit Mortelmans (2020, p. 475) en bewerkt.

Note: Net als in kwantitatief onderzoek bestaat er natuurlijk variatie in de kwaliteit van kwalitatief onderzoek. Zo wordt de specifieke kennis die nodig is om kwalitatief onderzoek te doen vaak onderschat, met als gevolg methodologische inconsistentie, of onvoldoende diepgang van de analyses. Juist daarom is het zo belangrijk kwaliteitscriteria te kennen en in het gehele proces in te bouwen.

VERDER LEZEN & KIJKEN

- **KOG kennisclips:** *Kennisclip 1: Epistemologie van kwalitatief onderzoek & Kennisclip 5: Kwaliteitscriteria.*
- **Mortelmans, D. (2020).** Hoofdstuk 15: 'Kwaliteitsvereisten bij kwalitatief onderzoek'. In: *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden* (4e druk). Acco Uitgeverij.
- **O'Brien, B. C., et al. (2014).** Standards for reporting qualitative research (SRQR): a synthesis of recommendations. *Academic Medicine*. (Een veelgebruikte rapportagestandaard die meer ruimte laat voor diverse paradigma's dan bijvoorbeeld het COREQ-kader).
- **Tracy, S. J. (2010).** Qualitative Quality: Eight "Big-Tent" Criteria for Excellent Qualitative Research. *Qualitative Inquiry*.
- **Levitt, H. M., et al. (2017).** Recommendations for designing and reviewing qualitative research in psychology: Promoting methodological integrity. *Qualitative Psychology*.
- **Cena, E., et al. (2024).** Quality Criteria: General and Specific Guidelines for Qualitative Approaches in Psychology Research. A Concise Guide for Novice Researchers and Reviewers. *International Journal of Qualitative Methods*. (Voor criteria passend bij Reflexive Thematic Analysis [RTA] en Interpretative Phenomenological Analysis [IPA]).

2

Hoe voorkom je dat jouw eigen mening of bias de resultaten kleurt?

De vraag naar objectiviteit

HET KWANTITATIEVE PERSPECTIEF

Objectiviteit vereist de afwezigheid van subjectieve inbreng van de onderzoeker. De aanname is dat de onderzoeker en het onderzoeksobject onafhankelijk van elkaar zijn.

HET KWALITATIEVE ANTWOORD

Volledige objectiviteit of neutraliteit wordt in kwalitatief onderzoek onmogelijk geacht. *In kwalitatief onderzoek is de onderzoeker zélf het instrument**. De aanname is dat de positie en waarneming van de onderzoeker uniek is, en onvermijdelijk verbonden aan de interpretatie van data. Het doel is niet om deze blik uit te schakelen, maar om deze expliciet te maken en kritisch te bevragen.

**Tussen objectivisme en subjectivisme nemen kwalitatief onderzoekers verschillende posities in. Een mooi overzicht van verschillende paradigma's en bijbehorende opvattingen van reflexiviteit vind je in tabel 1 van dit artikel: De Smet, M.M., Eksi, E. & Truijens, F. L. (2026). Reflexivity in action: A qualitative study on how researchers interpret and practice reflexivity. *Methods in Psychology*.*

DE KWALITEITSBORGING

De kwalitatieve tegenhanger van objectiviteit is **overtuigingskracht** (confirmability). Dit criterium stelt niet de eis dat de onderzoeker neutraal is, maar toetst of de bevindingen daadwerkelijk zijn geworteld in de data en de interactie met deelnemers, en niet slechts voortkomen uit de eigen vooringenomenheid. Onderzoekers borgen dit door subjectiviteit als instrument in te zetten en transparant te verantwoorden:

- **Reflexiviteit:** Het systematisch inzichtelijk maken van de eigen rol, theoretische aannames en verwachtingen voorafgaand aan én tijdens het onderzoek (bijvoorbeeld via een reflexief logboek).
- **Inbedding:** In de rapportage expliciet laten zien hoe de eigen lens de interpretatie heeft gevormd, maar tegelijkertijd aantonen dat de getrokken conclusies logisch te herleiden zijn naar de verzamelde data. Dit betekent dat resultaten ook rijkelijk geïllustreerd worden met citaten.

VERDER LEZEN & KIJKEN

- **Reflexivity Labs:** Op onze website lees je meer over reflexiviteit en hoe dit in teamverband vorm kan worden gegeven in zogeheten Reflexivity labs: koggz.nl/verdiepen.
- **De Smet, M. M., Eksi, E. & Truijens, F. L. (2026).** Reflexivity in action: A qualitative study on how researchers interpret and practice reflexivity. *Methods in Psychology*.

3

Hoe weet je of jouw bevindingen de werkelijkheid accuraat weergeven?

De vraag naar interne validiteit

HET KWANTITATIEVE PERSPECTIEF

Interne validiteit gaat over de vraag of een onderzoeksdesign geschikt is om geldige conclusies over de werkelijkheid te trekken. Het veronderstelt een meetbare werkelijkheid. In experimenteel onderzoek betekent dit bijvoorbeeld de vraag of een gemeten effect werkelijk het gevolg is van de experimentele manipulatie, of dat het door een verstorende variabele (confounder) veroorzaakt kan zijn.

HET KWALITATIEVE ANTWOORD

Binnen kwalitatieve benaderingen gaat interne validiteit óók over de vraag of conclusies geldig zijn en logisch voortvloeien uit het gekozen onderzoeksdesign en de data. De onderliggende aanname over de werkelijkheid (de ontologie) is echter wezenlijk anders: Waar traditionele kwantitatieve validiteit uitgaat van één objectieve werkelijkheid die men zo accuraat mogelijk wil benaderen, gaat interpretatief kwalitatief onderzoek uit van subjectiviteit en diversiteit in hoe mensen de werkelijkheid beleven en betekenis geven. Het doel is dan niet om een externe realiteit buiten het subject te meten, maar om de subjectieve werkelijkheid van de deelnemers- en verschillen daartussen - zo getrouw mogelijk te doorgronden. Dit vraagt om een proces van '**dubbele hermeneutiek**': de onderzoeker interpreteert hoe de deelnemer de wereld interpreteert. Binnen deze wisselwerking kunnen er ook validiteitsproblemen ontstaan, bijvoorbeeld wanneer de betekenisgeving van een persoon verkeerd of selectief wordt geïnterpreteerd (een gebrek aan alignment).

DE KWALITEITSBORGING

De meest gehanteerde kwalitatieve tegenhanger van interne validiteit is **geloofwaardigheid** (credibility). Dit gaat onder anderen over de aansluiting (alignment) van de ervaringen van de participanten en de analytische vertaling daarvan door de onderzoeker. Daarnaast zijn concepten als **meerstemmigheid** (multivocality) en **eerlijkheid** (fairness of fair dealing) relevant. Hierbij gaat het erom recht te doen aan verschillende ervaringen en betekenissen, zonder één daarvan tot waarheid te verheffen. Onderzoekers hebben diverse strategieën om deze concepten te operationaliseren:

- **Methodologische congruentie:** De basis voor geloofwaardige conclusies is de methodologische integriteit van de studie (zie punt 1). Interpretaties moeten logisch voortkomen uit zowel de onderzoeksuitgangspunten, theorie als data. Hiervoor is transparante verantwoording en logische argumentatie belangrijk.
- **Diepgang (richness):** Tijd en ruimte creëren om deelnemers en hun leefwereld te doorgronden in zowel dataverzameling als analyse verhoogt de geloofwaardigheid van conclusies. Dit bestaat bijvoorbeeld uit langdurige observatie, doorvragen bij interviews en zorgvuldige analyse.

- **Triangulatie en tegenbewijs:** Het inzetten van verschillende perspectieven om het onderzochte fenomeen zo volledig mogelijk te begrijpen. Dit kan door het combineren van meerdere databronnen, methoden of theorieën (triangulatie). Daarnaast wordt geloofwaardigheid geborgd door in de data bewust te zoeken naar elementen die de opkomende analyse tegenspreken (negative case finding), en door gemarginaliseerde of afwijkende stemmen expliciet in het onderzoek te beschrijven (meerstemmigheid).
- **Validering bij deelnemers (member check):** Analyseresultaten terugkoppelen aan onderzoeksdeelnemers om te toetsen of zij de interpretaties herkenbaar en houdbaar vinden. (Let op: afhankelijk van de gekozen kwalitatieve stroming wordt dit gezien als een sterke vorm van validatie, óf voornamelijk als een manier om extra data en nuances te verzamelen).

VERDER LEZEN & KIJKEN

- **Smith, J. A., & Eatough, V. (2007).** Interpretative phenomenological analysis. In: E. Lyons & A. Coyle (Eds.), *Analysing qualitative data in psychology*. (Over de dubbele hermeneutiek binnen de fenomenologie).
- **van Staa, A., & Evers, J. (2010).** 'Thick analysis': strategie om de kwaliteit van kwalitatieve data-analyse te verhogen. *KWALON: Tijdschrift voor Kwalitatief Onderzoek in Nederland*. (Over zes typen triangulatie).
- **Erdmann, A., & Potthoff, S. (2023).** Decision Criteria for the Ethically Reflected Choice of a Member Check Method in Qualitative Research: A Proposal for Discussion. *International Journal of Qualitative Methods*.

4

Zijn deze conclusies wel generaliseerbaar?

De vraag naar externe validiteit

HET KWANTITATIEVE PERSPECTIEF

Resultaten moeten vanuit een representatieve steekproef naar een grotere populatie kunnen worden gegeneraliseerd.

HET KWALITATIEVE ANTWOORD

Kwalitatief onderzoek is meestal niet gericht op het blootleggen van algemene wetmatigheden, maar op het verkrijgen van dieper inzicht in subjectieve ervaringen, veranderprocessen of betekenisgeving in een specifieke context. Hiervoor zijn gevalsstudies of studies met kleine samples uitermate geschikt. De selectie van deelnemers gebeurt doorgaans niet willekeurig (random), maar via **purposeful sampling** (doelgericht selecteren). Dit betekent dat er bewust deelnemers of casussen worden geselecteerd die bijzonder informatief zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Soms wordt hiervoor een kenmerkenmatrix (maximale variatiesteekproef) gebruikt om te garanderen dat de breedte van een fenomeen en diverse perspectieven uit verschillende subgroepen in kaart worden gebracht.

DE KWALITEITSBORGING

In plaats van externe validiteit (statistische generaliseerbaarheid) richten kwalitatief onderzoekers zich op het vergroten van de **overdraagbaarheid** (transferability), de **theoretische generaliseerbaarheid** en de **bruikbaarheid** van hun bevindingen. Dit kan op de volgende manieren worden geborgd:

- **Contextuele rijkdom (Thick description):** Onderzoekers geven een gedetailleerde beschrijving van de samplingstrategie, de context van de deelnemers en de observaties of citaten waarop de bevindingen rusten. Dit biedt lezers en klinici de benodigde context om zelf te beoordelen in hoeverre de inzichten overdraagbaar zijn naar hun eigen situatie of doelgroep.

- **Theoretische generaliseerbaarheid:** Ook wel analytische generaliseerbaarheid genoemd. Dit betekent dat de inzichten uit een specifieke casus worden gebruikt om bestaande theorieën aan te vullen, te bekritisieren, of om nieuwe concepten te ontwikkelen die bredere geldigheid hebben buiten de specifieke onderzoekspopulatie.
- **Resonantie en praktijkwaarde:** Naast de theorie wordt de kwaliteit ook afgemeten aan de bruikbaarheid voor de onderzochte praktijk. Auteurs als Timmermans en Baart (2019) spreken hierbij van 'resonantievaliditeit'. Dit houdt in dat bevindingen door deelnemers of de doelgroep als adequaat, herkenbaar en behulpzaam worden beoordeeld. Het gaat erom dat de inzichten de praktijk daadwerkelijk helpen om te handelen, verbeteringen door te voeren en zich verder te ontwikkelen

VERDER LEZEN & KIJKEN

- **KOG kennisclips:** Kennisclip 2: Dataverzameling & Kennisclip 5: Kwaliteitscriteria.
- **Patton, M. Q. (2015).** *Qualitative Research & Evaluation Methods: Integrating Theory and Practice* (4e editie). Sage Publications. (Hét standaardwerk over purposeful sampling).
- **Carminati, L. (2018).** Generalizability in Qualitative Research: A Tale of Two Traditions. *Qualitative Health Research*.
- **Timmermans, G., Baart, A., & Vosman, F. (2019).** In search of good care: The methodology of phenomenological, theory-oriented 'N=N case studies' in empirically grounded ethics of care. *Medicine, Health Care and Philosophy*.

5

Hoe kun je conclusies trekken op basis van zo'n klein sample? Of: Wanneer was de data verzadigd (saturation)?

De vraag naar de rechtvaardiging van de steekproefgrootte

HET KWANTITATIEVE PERSPECTIEF

Er is een objectief voorspelbaar eindpunt waarop de steekproefgrootte adequaat is (poweranalyse).

HET KWALITATIEVE ANTWOORD

Kwalitatief onderzoek heeft een **iteratief** (zich vormend) karakter: dataverzameling en analyse lopen vaak in elkaar over. Hierdoor kan de exacte benodigde samplegrootte niet vooraf worden berekend. Je kunt hooguit een beredeneerde schatting maken. Het concept '**saturation**' verwijst naar het punt waarop het toevoegen van nieuwe participanten geen nieuwe informatie meer oplevert. Dit stopcriterium komt oorspronkelijk uit de Grounded Theory en past volgens auteurs als Braun en Clarke filosofisch gezien helemaal niet bij reflexief, interpretatief onderzoek. Het eist namelijk een objectivistische kijk: het suggereert ten onrechte dat de betekenis een eindpunt heeft. Binnen een interpretatieve benadering creëert de onderzoeker betekenis in interactie met de data. Omdat elke analyse subjectief en gelaagd is, kan een dataset nooit volledig 'verzadigd' zijn. Een andere onderzoeker zou er altijd weer nieuwe nuances in kunnen zien.

DE KWALITEITSBORGING

Binnen interpretatieve tradities wordt er liever gestuurd op de **rijkdom** (richness) en complexiteit van de data dan op saturatie. Veel gebruikte alternatieven om de samplegrootte te verantwoorden zijn:

- **Toereikendheid (Adequacy / Sufficiency):** Transparant beargumenteren dat de verzamelde data rijk en gelaagd genoeg is om een overtuigend en betekenisvol antwoord op de onderzoeksvraag te formuleren.

- **Informatiekracht (Information power):** Hierbij geldt doorgaans: hoe specifiek de doelstelling en hoe diepgaander de interviews, hoe groter de 'informatiekracht' van de dataset en hoe minder deelnemers nodig zijn.
- **Integriteit:** Daarnaast is integriteit (zoals uitgewerkt door Levitt, zie punt 1) een belangrijk begrip. Hierbij gaat het erom dat de kennisclaims uit de conclusies passen bij de aard van het onderzoek. Zorgvuldige en genuanceerde verwoording van de conclusies is hiervoor belangrijk.

Note: Omdat de term 'saturatie' in het GGZ-veld vaak als harde vereiste wordt gezien, stelt het principeel weglaten van dit woord de onderzoeker bloot aan het risico op directe afwijzing door kwantitatief georiënteerde reviewers. Dit vraagt soms om pragmatische keuzes, waarbij de term in de methodesectie wel wordt benoemd, maar direct wordt geherdefinieerd (bijvoorbeeld richting Information Power of 'theoretische rijkdom') om methodologisch zuiver te blijven.

VERDER LEZEN & KIJKEN

- **Braun, V., & Clarke, V. (2021).** To saturate or not to saturate? Questioning data saturation as a useful concept for thematic analysis and sample-size rationales. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*.
- **Malterud, K., Siersma, V. D., & Guassora, A. D. (2016).** Sample Size in Qualitative Interview Studies: Guided by Information Power. *Qualitative Health Research*.
- **KOG kennisclip 6:** Tips over zorgvuldige en verantwoorde verwoording van je kwalitatieve bevindingen.

6

Wat was de inter-beoordelaarsbetrouwbaarheid (Cohen's Kappa) tussen de codeurs?

De vraag naar betrouwbaarheid en repliceerbaarheid

HET KWANTITATIEVE PERSPECTIEF

Betrouwbaarheid gaat over de consistentie en repliceerbaarheid van resultaten.

HET KWALITATIEVE ANTWOORD

Het kunnen reproduceren van exact dezelfde resultaten veronderstelt een vaststaande realiteit met één 'juiste' uitkomst. Binnen de interpretatieve traditie is het uitgangspunt dat de werkelijkheid **sociaal geconstrueerd** is. Omdat de interpretatie van de onderzoeker contextgebonden is, is deze per definitie niet volledig te standaardiseren of te repliceren.

DE KWALITEITSBORGING

De kwalitatieve tegenhanger van betrouwbaarheid en repliceerbaarheid is **traceerbaarheid** (dependability). Het doel is niet te bewijzen dat een andere onderzoeker tot exact dezelfde codes zou komen, maar inzichtelijk te maken dat het analyseproces logisch, zorgvuldig en transparant is verlopen. In plaats van te sturen op statistische overeenkomst om te bewijzen dat codeurs exact hetzelfde zagen, kiezen kwalitatief onderzoekers vaker voor dialoog, reflectie en documentatie:

- **Logboek:** Traceerbaarheid wordt geborgd door analysekeuzes tijdens het coderen systematisch vast te leggen (bijvoorbeeld via memo's), zodat de gedachtegang van de onderzoeker voor buitenstaanders goed te volgen is.

- **Peer debriefing:** (Tussentijdse) resultaten worden voorgelegd aan kritische collega's om blinde vlekken of alternatieve interpretaties te verkennen.
- **Onderzoekertriangulatie:** Meerdere onderzoekers analyseren de data, niet met als doel om tot gelijke interpretaties te komen maar juist om de analyse te verrijken door verschillende perspectieven samen te brengen. Diversiteit in het onderzoeksteam (zowel in achtergrond als senioriteit) werkt vanuit dit idee kwaliteitsverhogend.

VERDER LEZEN & KIJKEN

- **Braun, V., & Clarke, V. (2021).** Can I use TA? Should I use TA? Should I *not* use TA? Comparing reflexive thematic analysis and other pattern-based qualitative analytic approaches. *Counseling and Psychotherapy Research*. (Waarom interbeoordelaarsbetrouwbaarheid botst met een reflexieve werkwijze).
- **KOG kennisclip 5:** Gaat in op verschillende manieren om 'betrouwbaarheid' vorm te geven in kwalitatief onderzoek.

Kwalitatief Onderzoekscollectief GGZ (KOG)

Open kennisbank & richtlijnen voor kwalitatief onderzoek in de GGZ.

Bekijk alle kennisclips en tools op: koggz.nl/leren

Vragen, suggesties of bijdragen?

Neem contact op met **Nienke van Sambeek**

E-mail: nienke@koggz.nl

Dit document is onderdeel van de open kennisbank van KOG. Wij delen onze kennis graag. Je mag dit document vrij downloaden, verspreiden en gebruiken in je eigen (niet-commerciële) praktijk, mits je het document in originele staat laat en KOG altijd duidelijk als bron vermeldt. Het is niet toegestaan deze tekst onder eigen naam te publiceren of aan te passen. Gepubliceerd onder een Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken 4.0 licentie (CC BY-NC-ND 4.0).